

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo
Ministriui

2018-12-14

Nr. 20181214-01

DĖL BENDRADARBIAVIMO SVEIKATOS, LYTIŠKUMO UGDYMO IR RENGIMO ŠEIMAI PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO SRITYJE

Gerbiamas švietimo ir mokslo ministre,

Mes, Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos nariai, dėkojame Jums už nuoširdžias pastangas sėkmingai įgyvendinti Sveikatos, lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai (toliau – SLURŠ, arba Programa) programą. Kaip Asociacija, kurios nariai dalyvavo Programos rengime, mes toliau rūpinamės jos sklaida ir tobulinimu. Šiuo raštu norime išsakyti savo pasiūlymus, kvietimą bendradarbiauti ir taip pat atkreipti Jūsų dėmesį į kai kuriuos Programos įgyvendinimo nesklaidumus.

Pradėsime nuo pastarųjų. 2016 m. priėmus SLURŠ programą, ėmė rasti iniciatyvų Lietuvos mokyklose vykdyti tokias „lytiškumo ugdymo“ programas, kurios aštriai konfliktuoja su SLURŠ bendrosiomis nuostatomis: štai programoje „Rinkis save“ skleidžiamas genderistinis lyties tapatybės supratimas, atvirai šią ideologiją propaguoja ir siūlo savo paslaugas mokyklose „Įvairovės ir edukacijos namai“. 2017 m. NŠTA Švietimo ir mokslo ministerijai pasiūlė Programos pagrindines nuostatas įvardinančias gaires, pagal kurias Ministerijai buvo siūloma vertinti į mokyklas besiveržiančias įvairias „lytiškumo ugdymo“ metodikas. Deja, kaip minima NŠTA 2018 m. gegužės 10 d. rašytame laiške, į jas buvo atsakyta labai formaliai ir jokių Ministerijos veiksmų Programos pagrindinėms nuostatomis apginti nebuvo imtasi. Į pastarąjį raštą ir išvis nebuvo atsakyta, kas kvestionuoja už tai atsakingų pareigūnų kompetenciją ir kelia Asociacijai klausimą, kaip reaguoti į tokį aplaidumą ir kokius, gal būt, politinius, svertus pasitelkti.

Juolab kad ir toliau Programos sklaidoje labai aiškiai trūksta dėmesio vykdyti jos svarbiausiam tikslui, aprašytam Preambulėje: „...prisidėti prie vaiko dvasinės, fizinės, psichinės socialinės gerovės bei sėkmingo funkcionavimo darbo, tarpasmeninių santykių ir šeimos srityse.“ Šių metų rugsėjo 14 d. Lietuvos Mokslų Akademijoje surengtoje konferencijoje SLURŠ programos tema lytiškumo klausimai buvo nagrinėjami dviejų medikių, ir tik viename pranešime psichinės-socialinės raidos temos buvo nagrinėjamos rengimo šeimai kontekste. Tačiau būtent šeimos santykiai – jų moralinė ir psichologinė dinamika, skirtingų lyčių bendravimo dėsningumai, sutuoktinio pasirinkimo gairės, meilės išsaugojimas ir stiprinimas – yra svarbiausia žinių ir refleksijos sritis mūsų jaunimui. Manome, kad šios temos yra kur kas svarbesnės nei ginekologijos arba seksologijos žinios, kurioms svarbiausią dėmesį skiria įvairios šeimos vertybes ignoruojančios seksualinio švietimo iniciatyvos. Kad šeimos santykių, vaiko raidos ir

ugdymo, tėvystės igūdžių temos yra labai svarbios, liudija ir šiuo metu mūsų šalyje vykstanti aštri diskusijai vaiko ir šeimos teisių temomis.

Mūsų nuomone, Programos vykdymui reikalingas konceptualus požiūris į santykį tarp lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai apmąstymas ir tolesnis vystymas. Būtent, mes, kaip Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija, manome, kad tolesnę Programos sklaidą ir įgyvendinimą reikalinga vystyti **lytiškumo ugdymo subordinacijos rengimo šeimai kryptimi**. Tokiam paradigmos keitimui yra keletas svarbių priežasčių:

- Pastaraisiais dešimtmečiais vykdomi sociologiniai tyrimai įtikinamai parodo, jog stabili santuoka yra susijusi su geresne sutuoktinių fizine ir psichine sveikata,¹ didesniu ekonominiu gerbūviu,² ilgesne gyvenimo trukme,³ mažesniu savižudybių skaičiumi⁴ ir saugesne nei kohabitacija arba kitokios partnerystės formos aplinka moterims.⁵
- Geriausia aplinka vaiko fiziniam, psichiniam ir socialiniam vystymuisi yra neišsiskyrusių biologinių tėvų sukurta ir puoselėjama šeima⁶; neišsiskyrusių tėvų santuokos pagrindu sudarytoje šeimoje augantys vaikai rečiau nusikalsta, serga psichinėmis ligomis, žudosi arba tampa priklausomi nuo psichoaktyvių medžiagų,⁷ rečiau praktikuoja seksualinius santykius paauglystėje,⁸ geriau mokosi,⁹ suaugę geriau įsitvirtina darbo rinkoje;¹⁰ tokiose šeimose tėvai su vaikais praleidžia daugiau laiko nei išsiskyrusių ar vienišų tėvų su vaikais šeimose, o tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai tokiose šeimose yra šiltesni.¹¹
- Turint omenyje labai blogą Lietuvos demografinę situaciją, moksleivių ugdyme reikalinga atskleisti tėvystės, motinystės ir gausesnės šeimos vertę visuomenei, harmoningai vaikų raidai

¹ Burton, N. Are Married People Healthier? *Psychology Today*. Jun 11, 2017

<https://www.psychologytoday.com/intl/blog/hidden-and-look-for/201706/are-married-people-healthier>

² Zagorsky, J. L. (2005). Marriage and divorce's impact on wealth. *Journal of Sociology*, 41(4), 406–424.

<https://doi.org/10.1177/1440783305058478>

³ Tucker, J.S., Friedman, H.S., Wingard, D.L., Schwartz, J.E. (1996) Marital history at midlife as a predictor of longevity: alternative explanations to the protective effect of marriage. *Health Psychology*, Mar;15(2): 94-101.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8681925>

⁴ Linda J. Waite and Maggie Gallagher, (2000). *The Case for Marriage: Why Married People Are Happier, Healthier, and Better Off Financially*. New York: Doubleday, 50–52. Kposowa, A. J. (2000) Marital Status and Suicide in the National Longitudinal Mortality Study, *Journal of Epidemiology and Community Health* 54: 4–261.

⁵ Salari, S.M., Baldwin, B. M. (2002) Verbal, Physical and Injurious Aggression among Intimate Couples Over Time, *Journal of Family Issues* 23: 523–550. Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice (2000). *Intimate Partner Violence, National Crime Victimization Survey*, 4–5, 11.

⁶ Regnerus, M. (2012) How different are the adult children of parents who have same-sex relationships? Findings from the New Family Structures Study. *Social Science Research*, Volume 41, Issue 4: 752-770.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0049089X12000610>

⁷ Ringback Weitof, G. et al., (2003) Mortality, Severe Morbidity and Injury in Children Living with Single Parents in Sweden: A Population-based Study, *The Lancet* 361: 289–295.

⁸ Santelli, J. S. et al., (2000) The Association of Sexual Behaviors with Socioeconomic Status, Family Structure, and Race/Ethnicity Among U.S. Adolescents, *American Journal of Public Health* 90: 1582–1588.

⁹ Pong, S.-L. et al. (2003) Family Policies and Children's School Achievement in Single-Versus Two-Parent Families, *Journal of Marriage and Family* 65: 681–699.

¹⁰ Biblarz, T. J., Gottainer, G., (2002) Family Structure and Children's Success: A Comparison of Widowed and Divorced Single-Mother Families. *Journal of Marriage and Family* Vol. 62, No. 2: 533-548.

¹¹ Hofferth, S. L., Anderson, K. G. (2003). Are All Dads Equal? Biology versus Marriage as a Basis for Paternal Investment, *Journal of Marriage and Family* 65: 213–232.

bei pačių tėvų savirealizacijai. Kadangi susituokę tėvai turi daugiau vaikų nei nesutuokę,¹² reikalinga stiprinti tiek santuokos vertės supratimą, tiek moksleivių gebėjimą suvokti stabilios ir laimingos santuokos sukūrimo principus.

- Daugelio mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad bendravimo dėsnių supratimas bei įgūdžių lavinimas realiai didina harmoningos santuokos galimybę¹³; turint omenyje, kad santuokos iširimas yra vienas iš labiausiai neigiamų psichinių išgyvenimų sutuoktiniams ir ypatingai jų vaikams¹⁴, šeimos ir santuokos psichologijos žinios yra ypatingai svarbi jauno žmogaus rengimo gyvenimui dalis.
- Kaip pabrėžia vienas žymiausių psichologijos klasikų Erikas Eriksonas, optimaliausia asmens lytiškumo – t.y. vyriškumo ir moteriškumo raiška yra galima santuokoje.¹⁵ Deja, lytinio švietimo ideologija dažniausiai yra grindžiama vulgariąja psichoanalizės versija, kuri neįvertina nei Sigmundo Freudso pabrėžtos instinktų suvaldymo svarbos jauno žmogaus asmenybės brandai,¹⁶ nei Amerikos Psichologijos Asociacijos įvardinto jaunimo, ir ypatingai merginų, erotizavimo bei emocinio/seksualinio išnaudojimo pavojaus,¹⁷ lytiškumo ugdyje propaguojant naivų nesantuokinio seksualumo kultą. „Saugesnių seksualinių santykių“ ar tiesiog „saugaus sekso“ mokymas, kuris yra nukreiptas į kontracepcijos naudojimo propagavimą, kuria jaunimui iliuziją, kad sėkmingam gyvenimui nėra reikalingas lytinio instinkto suvaldymas. Tokios metodikos gali būti traktuojamos tik kaip antrinės prevencijos priemonė aukštos rizikos grupėms; tačiau netgi šiai jaunimo grupei, kaip ir bendrai visiems moksleiviams, reikalinga padėti suprasti, kad psichologijos prasme seksualiniai santykiai yra saugūs tik santuokoje. Dėl asmenybės brandos stokos paauglystėje intymūs jaunuolių santykiai yra trumpalaikiai, o jų nutrūkimas yra giliai psichiką traumuojantis faktorius.¹⁸
- Kaip atskleidžia tas pats Erikas Eriksonas ir galima teigti remiantis žymaus lenkų filosofo, Europos Parlamento nario Ryszard Legutko šiuolaikinės visuomenės analize, gyvenimui šeimoje nesubordinuotas „lytiškumas“ remiasi ne humanistiniu, bet hedonistiniu žmogaus supratimu.¹⁹ Iš esmės tai yra marksistinė antropologija, kurios pagrindinės nuostatos išdėstytos dar Friedricho Engelso veikale „Šeimos, privačios nuosavybės ir valstybės kilmė.“ Neomarksisinis, žmogaus instinktus „išlaisvinantis“ žmogaus supratimas Lietuvos visuomenėje, patyrusioje šios

¹² Martinez, G., Daniels, K., Chandra, A. (2012). Fertility of Men and Women Aged 15–44 Years in the United States: National Survey of Family Growth, 2006–2010. *National health statistics reports* Apr 1(51): 1-28.

¹³ Giblin, P. et al., (1985) Enrichment Outcome Research: A Meta-Analysis of Premarital, Marital, and Family Interventions, *Journal of Marital and Family Therapy* 11: 257-271. Carroll, J. S., Doherty, W. J. (2003) Evaluating the Effectiveness of Premarital Prevention Programs: A Meta-Analytic Review of Outcome Research, *Family Relations* 52, no. 2.

¹⁴ Sadock, B. J., Sadock, V. A. (2015) *Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry*, 11 ed., 1097-1098, 1332.

¹⁵ Erikson, E. (1963) *Childhood and Society*. W.W. Norton and Company, 166.

¹⁶ Plg. Freud, S. (1991) *Drei Abhandlungen Zur Sexualtheorie*. 1991, III.

¹⁷ American Psychologist Association Task Force on the Sexualization of Girls. (2007). *Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls*. <https://www.apa.org/pi/women/programs/girls/report-full.pdf>

¹⁸ Johnson, K., Rector, R. (2005) Teenage Sexual Abstinence and Academic Achievement. *The Heritage Foundation*. <https://www.heritage.org/education/report/teenage-sexual-abstinence-and-academic-achievement>; Erikson, ten pat., 263.

¹⁹ Plg. Erik Erikson, ten pat, 165. Legutko, R. (2016). *Totalitarian Temptations in Free Societies*. Encounter Books: 31.

filosofinės tradicijos inspiruoto totalitarinio režimo terora, toliau silpnina jos moralę. Humanistinėje Vakarų tradicijoje žmogus yra kviečiamas seksualinį instinktą sukilinti (sublimuoti), paverčiant jį meilės kitam asmeniui, o ne jo išnaudojimo, dalimi.²⁰ Instinkto nevaldymas arba instinktyvių impulsų kontrolės stoka yra plačiai pripažįstamas asmenybės brandos ir psichinės sveikatos trūkumas.²¹ Ir atvirkščiai, kaip rodo ir M. Seligmano „pozityviosios psichologijos“ teiginiai, klasikinės dorybės, tarp kurių svarbią vietą užima susivaldymo galia, yra viena iš svarbiausių empiriniais tyrimais patvirtintų asmenybės išsiskleidimo bei tvirtumo sąlygų.²²

Matydama, kad SLURŠ programa kol kas stokoja pakankamo dėmesio jaunimo rengimui šeimai ir kad lytiškumo ugdymas kol kas jos vykdyme remiasi labiau hedonistinėmis nei humanistinėmis nuostatomis bei antropologija ir Lietuvos jaunimo gebėjimas kurti harmoningus santykius, Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija, kurios ekspertai dirbo Programą parengusioje darbo grupėje, nori ir toliau bendradarbiauti su Švietimo ir Mokslo ministerija SLURŠ Programos įgyvendinimo srityje. Asociacija gali prisidėti prie Programos sklaidos pateikdama tiek specialistų, tiek bendrai tėvų nuomonę ir rekomendacijas. Ypatingai svarbu jaunimui suteikti žinių bendravimo psichologijos, priešsantuokinės draugystės dinamikos, brandaus sutuoktinio pasirinkimo bei santuokos psichologijos klausimais. Taip pat jau mokykloje reikalinga padėti jaunuoliams įgyti harmoningo bendravimo tarp skirtingų lyčių įgūdžius, gerbti savo ir kito asmens intymumą bei savivertę saugančias ribas, valdyti iš lytinės aistros kylančius impulsus ir taip bręsti kaip dorai ir brandžiai asmenybei.

Todėl **siūlome įsteigti reguliarių konsultacijų praktiką** Asociacijos nariams ir už Programos įgyvendinimą atsakingiems ŠMM darbuotojams susitinkant vieną kartą per tris mėnesius, neįskaitant vasaros laiko. Tikimės Ministerijos geranoriško požiūrio į mūsų kaip šeimų Asociacijos iniciatyvą, primindami, kad pagal Lietuvos Konstituciją, šeima yra valstybės pagrindas ir už vaikų ugdymą labiausiai yra atsakingi jų tėvai (Konstitucijos 38 str.)

Asociacijos narių vardu,
Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos pirmininke

dr. Violeta Vasiliauskienė

Originalas nebus siunčiamas.

²⁰ Plg. žymaus psichoanalitiko ir filosofo Ericho Frommo „orgiastinio“ lytiškumo supratimo analizę jo knygoje „Meilės menas“ (*The Art of Loving*. Harper & Row Publishers, 1956, 12 psl.), taip pat egzistencinės psichiatrijos kladiko Rollo May meilės, seksualumo ir doros santykio analizę jo veikalė „Meilė ir valia“ (*Love and Will*. Norton & Norton, 1969, 39 psl.)

²¹ Plg. Kaplan & Sadocek, ten pat, 19 sk.

²² Plg. Seligmann, M. E. P. (2004) *Authentic Happiness. Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*. Atria Books, 125-134.